

אדם טבע ודין קוראת לאסור את השימוש בגליפוסייט

נייר עמדה אדם טבע ודין
ספטמבר 2019

אדם טבע ודין קוראת למשרדי הממשלה להצטרף לגרמניה, צרפת ואוסטריה ולאסור את השימוש בקוטל העשבים גליפוסייט. *עד שיכנס איסור זה לתוקף יש לערוך סקר לבחינת חשיפת הציבור לחומר ההדברה במרחב העירוני ובשאריות החומר במוצרי מזון.

רקע

בישראל ישנו שימוש מאסיבי בקוטלי עשבים בחקלאות, וכן במסגרת טיפול בגינון עירוני לרבות פארקים, גינות ציבוריות, כיכרות וצידי דרכים. תכשירים אלו מהווים כיום כרבע מסך השימוש בחומרי הדברה בישראל.¹

בין קוטלי העשבים הנמצאים בשימוש בישראל, ואף הנפוץ מבניהם, נמצא גם החומר הפעיל גליפוסייט אשר נמצא בשימוש נרחב בישראל בעשרות גידולי חקלאות – חיטה, בננה, אבוקדו, אבטיח, מלון, ענבים ועוד רבים. כמו כן, רשויות מקומיות רבות עושות שימוש בתכשירי הדברה המכילים את החומר גליפוסייט (כגון טייפון או ראונדאפ) במסגרת הגינון העירוני לצורך סילוק עשבייה בגינות ציבוריות, כיכרות, מדרכות וכד'. השימוש בחומר אף מותר בקרבת מאגרי מים בישראל.

סכנה בריאותית

בשנים האחרונות גוברת הדאגה בקרב גורמים מקצועיים באשר להשפעותיו הבריאותיות של גליפוסייט, לאור העובדה שבשנת 2015 ארגון הבריאות הבינלאומי (WHO) קבע כי גליפוסייט הינו מסרטן אפשרי לבני אדם תחת קטגוריה 2A לאחר שנמצאו עדויות לתחלואה בסרטן בבני אדם ובבעלי חיים.²

להצהרת WHO מצטרפים גם מחקרים המצביעים על השלכות בריאותיות קשות. כך לדוגמה מחקר שנערך באוניברסיטת ברקלי מצא כי חשיפה גבוהה לקוטל העשבים גליפוסייט מגדילה את הסיכון לחלות בסרטן מסוג נון-הודג'קינג לימפומה ב-41%.³

בשנים האחרונות היו מספר תביעות ענק בהם מדברים שעשו שימוש בחומר וחלו בסרטן תבעו, וניצחו במשפט, את חברת Bayer, אשר מייצרת את התכשירים, כאשר הוכח הקשר בין החשיפה שלהם לחומר לבין מחלתם. ישנן עוד עשרות אלפי תביעות בכל העולם בנוגע לשימוש בחומר ההדברה והשפעתו המסרטנת.⁴

כמו כן, גליפוסייט נמצא כמשבש מערכות הורמונליות (משבש אנדוקריני) ופוגע בפוריות בבעלי חיים. בנוסף, ישנם מחקרים רבים אשר מעידים על התפתחות הפרעות קשב וריכוז,

¹ <https://old.cbs.gov.il/publications19/1744/pdf/t01.pdf>

² <https://www.iarc.fr/featured-news/media-centre-iarc-news-glyphosate/>

³ <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1383574218300887>

⁴ <https://www.france24.com/en/20190730-bayer-says-now-targeted-18400-glyphosate-cases-us>

פרקינסון ותחלואות של מערכת העצבים המרכזית כתוצאה מחשיפת בעלי חיים ובני אדם לגלייפוסייט.⁵

בעקבות ההכרזה על סיווגו כמסרטן אפשרי, ערים ומדינות רבות החליטו להוציא את החומר מכלל שימוש. כך, כתוצאה מהחשש מפני פגיעה בריאותית, אוסטריה וצרפת הודיעו בתחילת השנה על איסור השימוש בחומר החל משנת 2020 ו-2021, בהתאמה, ובכך הפכו למדינות האיחוד הראשונות שאסרו שימוש בגלייפוסייט בתחומן^{6,7}. רק לאחרונה הודיעה גרמניה על איסור השימוש בחומר החל מ-2023. בהצהרתה, גרמניה הודיעה כי היא תאסור את השימוש בחומר בשל פגיעתו הקשה במגוון המינים הביולוגי, לרבות זכורים, ציפורים ופרפרים⁸. בהיותו חומר הדברה לא סלקטיבי, גלייפוסייט קוטל את כל הצמחים ואף פוגע בעצים בעת ריסוס. מחקרים רבים מצאו כי הפגיעה, שמתבטאת גם בשטחים רחוקים ממקום הריסוס, מביאה לירידה חדה במגוון מיני בעלי חיים וצמחי הבר באזור כולו. לפיכך, סוכנות הסביבה הגרמנית הודיעה כי תוסיף קריטריונים מחמירים בנוגע לרישום חומרי הדברה חדשים על מנת להבטיח את שימור הטבע והמגוון הביולוגי.

לצד איסור כולל החל מ-2023, חברת הרכבות הגרמנית, הצרכנית הכבדה ביותר של גלייפוסייט, הודיעה כי היא מקדמת תחליפים לקטילת עשבים לצד איסור השימוש בגלייפוסייט במסילות הרכבת.⁹

בישראל, לעומת זאת, חברת נתיבי ישראל מדבירה עשבייה בצדי דרכים בכל הארץ באמצעות קוטלי עשבים המכילים בין היתר, גלייפוסייט.

כיום גלייפוסייט מופיע ברשימת החומרים המסרטנים הרשמית של מספר גופים ביניהם ארגון הבריאות הבינלאומי WHO, מדינת קליפורניה¹⁰, דנמרק¹¹ וכו'. גם איגוד הרופאים למען בריאות וסביבה (ISDE) המונה רופאים מ-27 מדינות האיחוד, פרסם בשנת 2015 הצהרה חריפה המפרטת את השפעותיו הבריאותיות של גלייפוסייט ודרישה להסירו כחומר הדברה רשום באירופה¹².

המצב בישראל

בישראל, ישנו שימוש תכוף בחומר, וזאת מבלי שמוטלת עליו כל מגבלת מכירה או שימוש (בניגוד לנעשה במדינות אחרות בעולם), ומבלי שהחומר מנוטר במים, באוויר או במזון.

על אף מסוכנותו של החומר, אישר משרד החקלאות את השימוש בגלייפוסייט, והותיר את המשך השימוש בתוך יישובים, סביב מאגרי מים ותעלות ניקוז, לאורך פסי רכבת וצידי דרכים בינעירוניות, ובשטחים סביב יישוב ומתקנים חקלאיים. כך, נעשה שימוש תכוף בחומר במסגרת גינון עירוני, באופן החושף את הציבור לחומר, וזאת מבלי שישנן אזהרות לציבור הקוראות להתרחק מן המקום או גדר התוחמת את האזור המרוסס, ומבלי שהציבור יודע כי בוצע ריסוס

⁵ [file:///C:/Users/sarit.IUED/Downloads/Alternatives%20to%20Glyphosate July 2018.pdf](file:///C:/Users/sarit.IUED/Downloads/Alternatives%20to%20Glyphosate%20July%202018.pdf)

⁶ [https://diepresse.com/home/wirtschaft/economist/5642990/Mehrheit-im-Nationalrat-fuer-](https://diepresse.com/home/wirtschaft/economist/5642990/Mehrheit-im-Nationalrat-fuer-GlyphosatVerbot-in-Oesterreich)

[GlyphosatVerbot-in-Oesterreich](https://diepresse.com/home/wirtschaft/economist/5642990/Mehrheit-im-Nationalrat-fuer-GlyphosatVerbot-in-Oesterreich)

⁷ https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20190702_OTS0093/rendi-wagnerleichtfried-spoer-

[setzt-totalverbot-von-glyphosat-durch](https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20190702_OTS0093/rendi-wagnerleichtfried-spoer-)

⁸ [https://www.umweltbundesamt.de/en/press/pressinformation/minister-schulze-presents-plan-for-](https://www.umweltbundesamt.de/en/press/pressinformation/minister-schulze-presents-plan-for-glyphosate-phase)

[glyphosate-phase](https://www.umweltbundesamt.de/en/press/pressinformation/minister-schulze-presents-plan-for-glyphosate-phase)

⁹ <https://www.france24.com/en/20190614-german-railways-stop-using-glyphosate-tracks>

¹⁰ <https://oehha.ca.gov/proposition-65/chemicals/glyphosate>

¹¹ http://www.i-sis.org.uk/Roundup_Listed_Carcinogen_by_Danish_Authority.php

¹² http://www.isde.org/glyphosate_appeal.pdf

בקרבת מקום. בנוסף, אין שום ניטור בנוגע לרחף חומר ההדברה המסוכן לבתי מגורים או להולכים ושבים ברחובות העיר. כך תושבים מבליים את שעות הפנאי בגינות ציבוריות מבלי לדעת שהם חשופים לחומרי הדברה מסוכנים. ילדים, המרבים לשהות במרחבי גינות המשחקים ובאים במגע עם הקרקע והמדשאות, עלולים להיות חשופים עוד יותר לחומרי ההדברה הללו.

בנוסף, ריסוס בתכשירי הדברה המכילים את החומר הפעיל גלייפוסייט מתבצע בגידולי דגנים (חיטה, שיבולת שועל, שעורה וכו') כשבוע לפני הקציר לצורך קמילה מהירה יותר של הצמח. כתוצאה מהפרקטיקה החקלאית הזו, שאריות חומר ההדברה בתוצרת החקלאית המשווקת לציבור גבוהות יותר מפרקטיקות חקלאיות אחרות. כך למשל, נמצאו שאריות של גלייפוסייט בדגני בוקר לילדים וחטיפי אנרגיה המשווקים בארה"ב¹³. גם חברת נסטלה הודיעה לאחרונה כי מצאה ריכוזים גבוהים של חומר ההדברה גלייפוסייט בפולי הקפה, ריכוז שהיה קרוב לסף הבריאותי המקסימלי המותר, ולכן היא החליטה להדק את תכיפות הניטור אחר שאריות גלייפוסייט במוצריה¹⁴.

תקנות בריאות הציבור (מזון)(שאריות חומרי הדברה) התשע"ח-2017 קובעות רמות מירביות של שאריות חומרי הדברה (MRL) לגלייפוסייט, עבור 23 פירות וירקות.

ואולם, בניגוד לחומרי הדברה אחרים גלייפוסייט אינו מנוטר בתוצרת החקלאית. כך למשרד הבריאות או החקלאות אין כלל מידע באשר לכמות שאריות הגלייפוסייט המצויות בתוצרת החקלאית ולא ניתן לדעת אם רמת שאריות חומר ההדברה עומדת בתקן או חורגת ממנו, באופן המסכן את בריאות הציבור.

ראוי לציין כי לאורך השנים, עשבים פיתחו עמידות לגלייפוסייט, דבר שהוביל להגברת תדירות השימוש בחומר, ושימוש בכמויות גדולות יותר בשטח החקלאי ובהתאם, עלה פוטנציאל החשיפה של העובדים בשטח והציבור כולו דרך שלל מקורות החשיפה: מגע, מים, מזון ואוויר.

לצד האמור לעיל, ובראי משבר האקלים, קיימת דאגה באשר להשפעותיהם של חומרי הדברה, ובייחוד גלייפוסייט, על פוריות הקרקע החקלאית ועל בטיחות אספקת המזון ארוכת הטווח באירופה. כך, מחקר שפורסם לאחרונה מצביע על ירידה דרמטית בפעילות הביולוגית שבקרקע לאחר ריסוס בגלייפוסייט אל מול עלייה של מאות אחוזים בריכוז החנקן והזרחן אשר עלולים להוביל לזיהום מקורות המים¹⁵.

¹³ <https://edition.cnn.com/2018/10/24/health/breakfast-cereal-food-weed-killer-roundup/index.html>

¹⁴ <https://edition.cnn.com/2019/09/27/business/nestle-weedkiller-coffee/index.html>

¹⁵ Gaupp-Berghausen, M., Hofer, M., Rewald, B. and Zaller, J.G., 2015. Glyphosate-based herbicides reduce the activity and reproduction of earthworms and lead to increased soil nutrient concentrations. *Scientific reports*, 5, p.12886.

לסיכום

לאור מסוכנות החומר, אנו קוראים למשרדי הממשלה לפעול בהתאם לעקרון הזהירות המונעת, להצטרף למדינות וערים מתקדמות ולאסור את השימוש בגלייפוסייט.

לצורך כך, אנו קוראים לוועדה לרישום חומרי הדברה לערוך דיון מחודש בחומר, ולאסור שימוש בו באופן גורף- הן בחקלאות והן בגינון העירוני.

עד לאיסור גורף זה, ולאור השפעותיו הבריאותיות והסביבתיות וחוסר המידע המשווע באשר לשארית החומר במוצרים שאנו צורכים, אדם טבע ודין דורשת לערוך סקר ראשוני מקיף של שאריות החומר גלייפוסייט בגידולים החקלאיים הרלוונטיים, במקורות המים ובמרחב העירוני כחלק מהערכת סיכונים המתחשבת בכלל מקורות החשיפה של הציבור לחומר. בנוסף, ועד לאיסור גורף של שימוש בחומר, יש להטיל עליו (לצד חומרים מסוכנים נוספים) מגבלות שימוש ומכירה, כפי שנעשה בעולם.

לא ייתכן כי מכירת החומר והשימוש בו תותר לכל אדם ללא צורך ברישיון מיוחד ובהכשרה מיוחדת.

במקביל, ולאור העובדה כי יותר ויותר רשויות מקומיות הפסיקו להשתמש בחומר בגינון העירוני (ובחומרי הדברה בכלל), אנו קוראים לאסור שימוש בחומר לצרכי גינון ברשויות המקומיות.

הצעת חוק הגנה על בריאות הציבור (הפחתת הסיכון מחומרי הדברה), התשע"ז-2017 שמקדמת אדם טבע ודין נועדה להסדיר כשלים אלו בדיוק.